

עין משפט נר מצוה

ג מ"י פ"ד מהל' שמיטה ויזל
הל' טז. ד מ"י פ"א מהל'
שמיטה ויזל הל' טו.

מסורת הש"ס

פ"ה (ב) ר"ה דף ט"ו:

שינויי נוסחאות למשנה

1 במשנה שבר"ש כ"י ליתא
תיבות "ר" מאיר אומר.
2 על, ר"מ. 3 במשנה שבר"ש
כ"י ליתא מתיבת "וחכמים" עד
גבירי.

רמב"ם דפוס ישרן

פ"ה א מה שאמר **שביעית**
שלחן שניה. ר"ל שאפשר
להיות דינם דין פירות שביעית
בשנה שניה מן השבוע וזה
כשיודמן להם שיתחילו להנץ
בשנה שביעית והם עושות פרי
לשלוש שנים ונגמר פרים בשנה
שניה מן השבוע שהיא
שלישית לתחלת שנת השמיטה
שהתחילו להנץ בו ומפני זה
מותרים לאכול בקדושת
שביעית אחר שהנצו בשמיטה
וכבר פירשנו **שבנות שוח**
ממיני התאנים הלבנים וכן
הפרסיות ואין הלכה כרבי
יהודה: ב' לוף. ממניי הבצלים
וכן אמרו לוף הוא הבצלים,
ואומר אם רוצה לטמון אותם
בארץ כמו שיטמין החטה
והשעורים וזולתם אינו מותר
לו להטמין שיעור מועט מפני
שדומה לזרע וכאלו הוא זורעו
ואינו נראה שהוא טומנו, אבל
מותר לו לטמנו כשיעשה
חפירה בארץ שיעורה מכל
סאתים והם י"ב קבים ויהיה
גובה שלשה טפחים וטפח עפר
על הבצלים זה דברי ר' מאיר
וחכמים מתירים להטמין
ארבעה קבים והוא שיהיה
בגובה המקום טפח בלבד:

הערות לר"ש

1 כ"י. ובר"י: ולא התירו
הכתוב לטמון.

ליקוטים

[שייך לעיל עמוד גז]

יא. בר"ש. ד"ה ואם היה. עי'
בתור"ט. ולענ"ד דקאי אקוצר
בלילה כו'. שאם היה מתכוין
שיבוא למחר ויטול את הגסין
שיוותר מהני תנאו, ואפי'
לדקין אין לו שכחה, ולא דמי
למה שאני שוכח אטול, כיון
דאין דרך בנ"א לקצור בלילה,
ואם צריכין לקצור בלילה באין
ביום ונותלין הגס, והוי כקציר
שיש אחרי קציר. אך דוקא
בהתנהג דבלא התנהג גמר בדעתו
שלא יקצור עוד. (ראמ"ה)

פ"ה א בנות שוח. פירשתי צריס מסכת דמאי: פ"ה א כוונתו צאמרו שביעית שלחן שניה
שביעית שלחן שניה. לפירות החונטים נשביעית
אין נגמר זישולן עד שנה שניה של שמיטה, ויהא
שלישית לחנטה, ואז נוהג בהן דין שביעית, דבחר חנטה

פרק חמישי

א בנות שוח שביעית שלהן

שניה, שהן עושות לג'

שנים. ר' יהודה אומר הפרסאות
שביעית שלהן מוצאי שביעית שהן
עושות לב' שנים. אמרו לו לא
אמרו אלא בנות שוח: ב הטומן
את הלוף בשביעית ר' מאיר אומר:
לא יפחות מסאתים עד² גובה שלשה
טפחים וטפח עפר על גביו
וחכמים³ אומרים לא יפחות מד'

עושות. שחונטים בכל שנה ומוציין בהן פירות גמורין
בכל שנה, אלא שכולן משעת חנטה עד שעת גמר פרי
ג' שנים, ונמצא צאילן בכל שנה ג' מיני פירות, של שנה זו ושל ג' שנים ושל ג'. ולהכי צעי כיצד יכיר של שביעית,
דאע"פ שאלו נגמרו ואלו לא נגמרו זמנין דלא מינכרי כולי האי אלא צטעמיה: ב הטומן את הלוף. רגילים
היו לטומנו צארכ דחתן צפאה צסוף פ"ו (מ"י) וכל הטמונים צארכ כגון הלוף והשום והצנלים. ולא התירו חכמים¹
לטמון נשביעית דבר מועט, משום דמיחזי כזורע, עד שיטמון סאתים ולא יפורס, דלרין שיעלה גובה הכרי ג'

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

פרסייתא. שהן עושות לב' שנים. ויבוא מה שחונטין
בשביעית נגמרין למוצאי שביעית. אמרו לו לא
אמרו אלא בנות שוח. אבל בשאר אילנות בשנה
אחת חונטין ונגמרין. תניא אמרו לו והלא עמך
בטבריא ועושות לשנה אחת. ב הטומן את הלוף
בשביעית. פי' הלוף והשום והבצלין דרכן להיטמן
בארץ (כדומן)⁴ כדתנן בפאה (פ"ו מ"י) וכל הטמונין
בארץ כגון הלוף והשום והבצלין, והואיל וכן, רשאי
לטמונו בשביעית. וכשיטמון לא יטמון דבר מועט
אלא סאתים וגובה הכרי יהיה ג' טפחים וטפח עפר
על גבן (ו) מכסן¹. תניא (תוספתא פ"ד) ר' מאיר אומר
דרך ארץ טומנו בעצין כדי שלא תצמיח ואע"פ שאין
ראה לדבר זכר לדבר (ירמיה לב) ונתתם בכלי חרש
למען יעמדו ימים רבים. וחכמים אומרים לא יטמון
פחות מד' קבין. גובה⁵ טפח, היינו כר' מאיר, (במה)
[כמה]¹ דר' מאיר לכל ד' קבין בעי גובה טפח כן
רבנן. אבל רבנן בעו לד' קבין טפח עפר על (כולן)
[גבן]¹. גרסי' [בירושלמין] לא שנינו הנה אלא
הטומן לוף, הטומן בצלין מאי, א"ר יונה כדין הלוף
דין הבצלין. א"ר יוסי מסתברא בבצלין אפילו בפחות

1 הגהת הגרנ"ז. 2 כפתור ופרח. 3 ר"ל שתחוב בהן קיסמין
בצבעים שונים (הגרנ"ז). 4 תיבה זו אינה מובנת. ועיין בהערות
הגרנ"ז. 5 כתב הגרנ"ז דצ"ל "עד גובה" או "על גובה".

פירוש הרא"ש

בנות שוח. ותמיה לי צמאי פליגי דדצר שיש לעמוד עליו, אם
לא נאמר דצאה פליגי ר' יהודה ספר חנטמן צשנה זו וגמרין
צשנה שנייה וחכמים סברי עיקר גידולן צשנה ראשונה אלא
שנמשכין לתוך שנה שנייה: ב הלוף. רגילין לטומנו צארכ
דחתן פ"ו דפאה וכל הטמונין צארכ כגון הלוף והשום
והצנלים, ולא התירו חכמים לטמון נשביעית דבר מועט דמיחזי
כזורע עד שיטמון סאתים, ולא יפורס אלא צריץ שיהא גובה

רמב"ם דפוס ישן

ומה שאמר שיטמין במקום דריסת רגלי האדם. כדי שלא יצמחו ואין הלכה כרבי מאיר: ג פירוש זאת ההלכה צריכה לעקרים אחד מהן הוא שפירות שביעית נאכלין עד זמן קצוב, ועוד יתבאר זה ואחר הזמן ההוא אסור לאכול מה שנשתתיר מהם אלא לעניים לדעת ר' יהודה, ורבי יוסי אומר שאחר הביעור אינו מותר לאכלם לא לעניים ולא לעשירים ור' אליעזר דעתו כדעת רבי יהודה אבל רבי יהושע דעתו כדעת רבי יוסי ועוד שזה הלוח שדבריו עליו בכאן הוא שיוצרו קודם שנה שביעית ויגדל ממנו תחת הארץ הפרי אשר יאכל קודם שנה שביעית וכשנסבה עליו שנה שביעית יהיו עלי הלוח נראין על הארץ ובשביל זה אמר ר' אליעזר שאם לקטו העניים את עליו בשביעית ואחר כך תלשוהו לאחר שביעית אין חייב כלום ואם לא לקטו עליו יעשה חשבון וענין החשבון כמו שאמרו והוא כשיעקור אחר השמיטה לב' שנים יתן לעניים השליש ואם יעקור אחר שלש שנים יתן לעניים הרביעי ועל זה הדרך יתן לעניים חלק שנה שביעית מכלל השנים שיעמור תחת הארץ וזה על העיקר אשר יסדנו ובארנו שדעתו להתיר לעניים ולאכול פירות שביעית אחר הביעור. ורבי יהושע אומר וכו' אין לעניים עמו חשבון. שדעתו כמו שאמרנו שאינו מותר לאכול פירות שביעית אחר הביעור לאחר והלכה כר' יהושע:

הערות לר"ש

1 חלקין ונדרחין יחד ביותר, מהר"א פולדא (דפוס וילנא).

ליקוטים

[שייך לעיל עמ' כח]

יא. במשנה. חורי הנמלים כו'. בפ' ה"ש והרע"ב אחריו משמע דאחר שהתחילו לקצור מקצת השדה אז אף אם החורים בתוך הקמה, העלינים לעניים. ולא ידענו מה דחקם להוציא המשנה מפשטה, דמשמע [מסתמא דמתניתין] דמה שבתוך הקמה אף שכבר נקצר מקצת השדה הרי הוא של בעה"ב. וכו' מפירש"י בחולין ובשנ"א ובהרמב"ם בחבורו (פ"ד מהל' מת"ע ה"ט) ור' מאיר פליג ארישא נמי ומכוון לישנא דהכל שדבריו, וזה לכאורה נגד הרמב"ם שם. והנה הרמב"ם פסק כר"מ. ועי' תוי"ט ותוספות חדשים. ול"ג משום דסתם לן תנא בפ"ה דמעשרות מ"ז כוונתה דלא חלק שם בין עליונים ותחתונים, (ובזה י"ל דגם הרמב"ם אינו יצאנו וה"ל ספק לקט, אמנם זה

טפחים וגובה העפר שעל גזיו טפח: במקום דריסת האדם. כדי שלא יצמחו: ירושלמי (הל' ז). זללים, אמר ר' יונה הוא לוף הוא זללים. אמר ר' יוסי מסתכרזא דזללים [אפילו] צפחות מין מותר, דאינון שפויין: ג לוף. של שביעית שעדיין מתקיים צאריך בשמינית, ועלי הלוח יש להן ציעור ועיקרו אין לו ציעור כדמנן לקמן בפ"ז (מ"א-ז). ואמרין צירושלמי (ס"ט) דר' אליעזר סבר כרבי יהודה דאמר לקמן בפ"ט (מ"ח) עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים, ולכך קאמר ר' אליעזר דאס לקטו עניים עליו שביעית לקטו, ואס לאו, נמצא דיש צלוח זה עלים שגדלו שביעית מקצתן, ומקצתן שביעית גדלו, ונריך לעשות חשבון עם העניים לפי שחלקו מעורב עם חלקם, דמה שגדל

ממנו תחת האדמה הפרי הנאכל לפני שנה שביעית, ונכנסה עליו שנה שביעית כשעלי הלוח נראין על האדמה. ואמר רבי אליעזר שאם לקטו העניים את עליו שביעית ואחר כך עקרו הוא אחר שביעית אינו חייב כלום. ואס לא נלקטו עליו יעשה חשבון. ואופן אותו חשבון כמו שאמרנו (צירושלמי), והיינו, שאס עקרו שנה אחת

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

עשירים. ר' יוסי פתר מתני' קודם שגזרו על הספיחין ובלוף עצמו, והיכי דמי כגון שנטעו בששית ועשה ביצים בששית ודיכנו בתחילת שביעית ובשמינית עקרו כולו. ר' אליעזר סבר יעשה חשבון עם העניים, שאם הדיכון כעיקור כולו לבעל הבית שהרי מששית נעקר ואם אין הדיכון כעיקור אין כולו לבעל הבית אלא משל שניהם דהא בששית ובשביעית גדל וסבר כר' יהודה דאמר לעניים, הלכך יעשה חשבון מזה הלוח כמפורש בברייתא. ור' יהושע סבר אין לעניים עמו חשבון, מאי טעמא דאם דיכון כעיקור לבעל הבית הוא ואם אין דיכון כעיקור נמי לבעל הבית הוא כר' יוסי הלכך אין לעניים עמו חשבון. אם לקטו העניים עליו. לע"ז פרוני. ואם לאו יעשה חשבון עם העניים. דסבר כר' יהודה דאמר העניים אוכלין אחר (המועד) [הביעור]² אבל לא העשירים. גרסינן רבי יוסי פתר מתני' בשנטעו שנת ר' ועשה ביצים בשנה ר' ודיכנו בז', ואפ"ה הוציאו עליו, ועקרו במוצאי ז' היינו אחר הביעור. אם תאמר דיכון כעיקור כלומר כאילו מאז עקרו ונשארו לו עד מוצאי שביעית שהרי כך העמדנוהו שעקרו בז', עתה אם דיכון כעיקור הוא כולו לעניים שעניים אוכלין אחר הביעור אבל לא

1 רש"י. 2 הגהת הגרניז.

פירוש הרא"ש

אוכלים אחר הביעור. וא"ת והא צירק אולנין צמר לקטיה צין לענין שביעית צין לענין מעשר דמוכח (סוף) פ"ק דר"ה (י"ג) וצ"פ הנודר מן הירק (מדרס ט) וא"כ האי דנלקט ממוצאי שביעית אין (לו עליו) [לעליון] תורת שביעית, וי"ל דמתני' איירי כגון שעקרוהו עם עליו צמרופות כדינו צסוף שביעית והניחו צמקומו וחזר והוסף גידולים שביעית ולפיכך נריך לעשות חשבון עם העניים כי הנלקט שביעית אסור ומה שהוסף שביעית מותר. וצירושלמי פריך ואמאי אינו אסור משום ספיחים דספיחי שביעית אסורים אף לעניים. ומשני בעלי לוף שטעה היא מתני', שמתקיים עיקרו

1 כדצ"ל.

לזריעה, וכאילו הוא זורעו ולא אולר. אכל מותר לו לטמנו אס יחפור צאדמה שיעור המכיל סאחים, והיינו שנים עשר קב, ויהיה צנצוה שלשה טפחים, וטפח עפר על הצללים. אלה דברי רבי מאיר. וחכמים מתירים לו לטמון ארבעה קבין, ויהיה צנצוה מקום הטמינה טפח צלצד. ומה שהטנו שיטמון במקום דריסת רגלי אדם. כדי שלא יצמח. ואין הלכה כרבי מאיר: ג ההלכה הזאת נזכרת ליסודות. מהם, שפירות שביעית נאכלין עד זמן

שינויי נוסחאות: 1 על, ר"מ.

מוגבל, ושיתצאר (פ"ט מ"צ). ולאחר אותו זמן אסור לאכול מה שנשאר מהן אלא לעניים, לדעת רבי יהודה. ור' יוסי אומר שאחר הביעור אין מותרין צאכילה לא לעניים ולא לעשירים. ורבי אליעזר סובר כדעת רבי יהודה, ורבי יהושע סובר כדעת רבי יוסי. ועוד שהלוח הזה שדצרו צו כאן, הוא שזרעו לפני שנה שביעית, וגדל

ממנו תחת האדמה הפרי הנאכל לפני שנה שביעית, ונכנסה עליו שנה שביעית כשעלי הלוח נראין על האדמה. ואמר רבי אליעזר שאם לקטו העניים את עליו שביעית ואחר כך עקרו הוא אחר שביעית אינו חייב כלום. ואס לא נלקטו עליו יעשה חשבון. ואופן אותו חשבון כמו שאמרנו (צירושלמי), והיינו, שאס עקרו שנה אחת

מין מותר, דאינון שפיין. ג לוף שעברה וכו'. ר' יוחנן פתר מתני' בלוח [ששית]¹ שנכנס בז' ונעקר במאורפות כדיניה ואחר שנטעו הניחו במקומו והוציא עליו. ומתני' אחר שגזרו על הספיחין. ור' אליעזר כרבי יהודה (לקמן פ"ט מ"ח) הלכך העלין כולן לעניים ור' יהושע סבר כר' יוסי הלכך אם ליקטו העניים את העלין ליקטו ואם לאו אין לעניים עמו חשבון שהעלין לבעל הבית. אבל בלוח גופיה לא פליגי דודאי מאחר שעקרו לא חל עליה קדושת שביעית ודבעל הבית. [ור'] אימי [נמין] מוקים מתני' כר' יוחנן, מיהו מוקים לה מימות משה, דסבר איסור ספיחין מן התורה. ר' ירמיה פתר מתני' בעלי לוף שוטה (שלא נצטוינו לעקור, שלא נצטוינו לעקור) אפי' לעקור אלא לוף פיקח), שאין ביעור לעיקור אפי' [לא] תלשו בשביעית אבל לעלים [לחודייהו] יש ביעור אפילו תלשן. ואם לא עשה כלום מעשה בעלין אפילו רבי אליעזר מודה דאין לעניים עמו חשבון, אלא כגון ששיקף בעלין פ' חתך עלי הלוח השוטה מששית ועתה בשביעית הוציא עלים אחרים ובמוצאי שביעית הלך ותלש כל הלוח בעליו, ר' אליעזר סבר צריך ליתנם לעניים כר' יהודה ור' יהושע סבר אין לעניים עמו חשבון שהרי לא נחתכו בשביעית אי נמי כר' יוסי דאמר בין עניים בין

הכרי ג' טפחים ועל גובה עפר טפח: מקום דריסת אדם. כדי שלא יצמח. ומפרש צירושלמי דזללים לא צעו כולי האי: ג שעברה עליו שביעית. ונכנס עליו שמינית והוא מתקיים זמן מרובה צאריך ומנן לקמן (פ"ז מ"א-ז) דעלי הלוח יש לו ציעור ועיקרו אין לו ציעור: אם לקטו עניים את עליו. שביעית לקטו. ואס לא לקטו ונכנסו לשמינית וגדלו העלים נמצא גדולי שביעית ושמינית מעורבים יחד: יעשה חשבון. וישער כמה גדל מהם שביעית ויתן לעניים דר' אליעזר סבר כר' יהודה דאמר לקמן (פ"ט מ"ח) עניים אוכלים אחר הביעור ולא העשירים, ור' יהושע סבר כר' יוסי דאמר לקמן אחד עניים ואחד עשירים

מתנגד לדעתי בכוונתו דר"מ שכתבתי, אלא דבזה לא פסק כוונתיה). ואע"ג דבתרי מסכתות אין סדר למשנה, מ"מ מידי ספק לא הוי כמו ספיא דרבוותא או ספיא דדינא דלא דמי לשאר ספיקות, ע"י שאג"א תשרי צ' (רש"י).